

Yo'l Harakatini O'qitishda O'zbekiston Sharaitida Innovatsion Yondashuvning Ahamiyati

Sino Akbarzod

Furqat tuman texnikumi
E pochta: akbarzodsino@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada O'zbekiston sharoitida yo'l harakati qoidalarini o'qitish tizimini innovatsion yondashuvlar asosida takomillashtirish zarurati tahlil qilinadi. Muallif an'anaviy metodlarning cheklovlari, mahalliy sharoit xususiyatlari va zamonaviy texnologik yechimlarni qo'llash imkoniyatlari haqida fikr yuritadi. Maqolada O'zbekistonda yo'l xavfsizligini oshirishga qaratilgan innovatsion tashkilotchilik va pedagogik yondashuvlar taklif etiladi.

Kalit so'zlar: yo'l harakati qoidalarini, innovatsion o'qitish, O'zbekiston, yo'l xavfsizligi, pedagogik texnologiyalar, virtual reallik.

Kirish

O'zbekiston Respublikasi iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishning yuqori sur'atlarini bosib o'tmoqda, bu esa transport tizimiga bo'lgan talabning keskin o'sishiga olib kelmoqda. So'nggi o'n yilliklarda avtomobillar sonining tez o'sishi, yo'l infratuzilmasining rivojlanishi bilan bir qatorda, yo'l-transport hodisalari ham ko'payib bormoqda. Respublika bo'yicha statistika ma'lumotlariga ko'ra, har yili o'rtacha 2,5-3 mingga yaqin halokatli hodisa ro'y bermoqda, ularda 3 mingdan ortiq kishi halok bo'lmoqda. Bu raqamlar an'anaviy yo'l harakati qoidalarini o'qitish metodlarining samaradorligi yuqori darajada emasligidan dalolat beradi. Muammo nafaqat nazariy bilimlarning etishmasligida, balki amaliy ko'nikmalarning yetarli darajada shakllanmaganligida ham namoyon bo'ladi. Shuning uchun O'zbekiston sharoitida innovatsion pedagogik yondashuvlarni joriy etish dolzarb ahamiyatga ega. O'zbekistonda yo'l harakati o'qitish tizimining hozirgi holati Hozirgi vaqtda O'zbekistonda yo'l harakati qoidalarini o'qitish asosan quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi: Umumta'lim maktablarida (9-11-sinflarda "Yo'l harakati qoidalarini" fanidan asosiy ma'lumotlar) Haydovchilik maktablarida (nazariy kurs va amaliy mashg'ulotlar) Qayta tayyorlash kurslarida (qoidabuzarlik uchun majburiy kurslar) Tahlil shuni ko'rsatadiki, mavjud tizimda quyidagi kamchiliklar mavjud: O'quv materiallarining eskirganligi Amaliy mashg'ulotlar uchun yetarli texnik baza yo'qligi Individual yondashuvning yetishmasligi Natijalarni ob'ektiv baholash tizimining noaniqligi Yoshlar uchun jozibador metodlarning kamligi O'zbekiston sharoitining o'ziga xos xususiyatlari Innovatsion yondashuvlarni ishlab chiqishda mahalliy sharoit

xususiyatlarini hisobga olish muhimdir: Iqlimiy-geografik omillar Issiq iqlim sharoitida yo'l qoplamalarining o'ziga xos xususiyatlari Tog'-o'rmon hududlarida yo'l sharoitlarining murakkabligi Changli bo'ronlarning ta'siri Madaniy-ijtimoiy omillar Haydovchilik madaniyatining shakllanish darajasi Transport vositalarining texnik holati Yo'l qurilishi va ta'mirlash ishlarining intensivligi Demografik xususiyatlar Yosh aholining ko'pligi (haydovchilar orasida 18-35 yoshdagilar 65%ni tashkil qiladi) Shahar va qishloq hududlari o'rtasidagi farqlar Turli mintaqalarda transport og'irligining turlichaligi

Innovatsion yondashuvlarning pedagogik asoslari

Kontseptual o'zgarishlar Yo'l harakati o'qitishda quyidagi kontseptual o'zgarishlar zarur: "Qoidalarni o'rgatish"dan "yo'l madaniyatini shakllantirish"ga o'tish Passiv tinglovchidan faqat ishtirokchiga aylantirish Nazariyadan amaliyogacha bo'lgan muvozanatni saqlash O'zbekistonga mos texnologik yechimlar AR/VR texnologiyalari Mahalliy sharoitda virtual reallik texnologiyalarini qo'llashning o'ziga xos imkoniyatlari: Mahalliy landshaftlar simulyatsiyasi (Toshkent halqasi, Samarqand ko'chalari, Farg'ona vodiysi yo'llari) Mavsumiy sharoitlarni modellashtirish (qishloq yo'llarida loy, chang, qor) An'anaviy transport vositalarini hisobga olish (yo'lovchi tashishning maxsus usullari) Mobil ta'lim platformalari O'zbekistonda smartfonlar ulanish darajasi yuqori (85% dan ortiq) ekanligini hisobga olgan holda: "SafeDrive UZ" mobil ilovasi (o'zbek tilida, milliy interfeys bilan) Mahalliy yo'l belgilariga moslashtirilgan AR (tarixiy shaharlar uchun maxsus belgilar) SMS orqali mikroo'qitish (kam Internet bilan hududlar uchun) O'quv materiallarini millilashtirish Mahalliy vaziyatlar asosida case-studies (mahalliy yo'l-transport hodisalari tahlili) O'zbek madaniyatiga mos ko'rgazmali materiallar (milliy ornamentlar, ranglar) Mahalliy tillarda kontent (qoraqalpoq, tojik tillarida materiallar)

Metodologik innovatsiyalar Integratsiyalashgan yondashuv Yo'l harakati o'qitishni boshqa fanlar bilan integratsiya qilish: Fizika (tormoz yo'li, inersiya qonunlari) Psixologiya (haydovchilar xulq-atvori, stress ostida qaror qabul qilish) Ekologiya (ekologik haydovchilik usullari)

Yoshlarga yo'naltirilgan metodlar E-sport musobaqalari (yo'l xavfsizligi tematik o'yinlar) TikTok/Instagram orqali kontent (qisqa, jozibali videolar) Influencerlar ishtirokidagi kampaniyalar Hududiy darajadagi yondashuv

Har bir viloyat uchun maxsus o'quv dasturlari: Toshkent - intensiv transport og'irligi sharoiti Qoraqalpog'iston - keng cho'lli hududlar Farg'ona vodiysi - zich aholi va tor ko'chalar Amalga oshirish mexanizmlari Institutsional tashkil etish Respublika Innovatsion Yo'l Xavfsizligi Markazi tashkil etish Hududiy VR-laboratoriyalar tarmog'i (har viloyat markazida) O'qituvchilarni qayta tayyorlash dasturi

Qonunchilik bazasi "Innovatsion yo'l ta'limi to'g'risida" maxsus qaror Davlat standartlarini yangilash Sertifikatsiya tizimini raqamlashtirish Moliylash modellari Davlat-byudjet mablag'lari Xususiy-hamkorlik loyihalari (PPP) Xalqaro grantlar (Jahon banki, BMT) Kutilgan natijalar va ta'siri Ta'lim sifatiga ta'siri O'quv samaradorligining 35-40% oshishi Nazariy bilimlarning saqlanish davomiyligining oshishi Amaliy ko'nikmalarning yaxshilanishi Ijtimoiy-iqtisodiy ta'sir Yo'l-transport hodisalari sonining 20-25% kamayishi Tibbiy xarajatlarning 15-20% qisqarishi

Iqtisodiy yo'qotishlarning yillik 100-150 mlrd so'mga kamayishi Madaniy ta'sir Yo'l madaniyatining yaxshilanishi Fuqarolik javobgarligining oshishi Xalqaro standartlarga yaqinlashish

Xulosa va takliflar

O'zbekiston sharoitida yo'l harakati o'qitishni innovatsionlashtirish nafaqat pedagogik zarurat, balki ijtimoiy-iqtisodiy talabdir. Innovatsion yondashuvlar mahalliy sharoit xususiyatlarini hisobga olgan holda ishlab chiqilishi va amalga oshirilishi kerak.

Asosiy takliflar:

1. Pilot loyihani Toshkent shahrida boshlash
2. Milliy standartlarni innovatsion talablar asosida qayta ko'rib chiqish
3. Xalqaro tajribani mahalliy sharoitga moslashtirish
4. Ilm-fan va amaliyot o'rtasidagi bog'liqlikni mustahkamlash
5. Monitoring va baholash tizimini yaratish

Innovatsion yo'l harakati o'qitish metodikasi O'zbekistonda yo'l xavfsizligini oshirish, odamlarning hayotini saqlab qolish va iqtisodiy rivojlanishga hissa qo'shishning muhim omili bo'lishi mumkin.

Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi. Yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha statistika hisoboti. 2023.
2. Abdullayev A. Transport psixologiyasi asoslari. Toshkent: O'qituvchi, 2021.
3. World Health Organization. Global Status Report on Road Safety. Geneva, 2023.
4. Karimov M. Pedagogik innovatsiyalar: nazariya va amaliyot. Toshkent: Fan, 2022.
5. O'zbekiston Respublikasi "Yo'l harakati qoidolari". Toshkent: Adolat, 2022.